

RAPPORT A03-104-Z

**Bureauonderzoek en
verkennend archeologisch
onderzoek 'Vlek D'
te Gouda**

Nieuwerkerk aan den IJssel,
mei 2003

Opdrachtgever: Gemeente Gouda
Postbus 1086
2800 BB Gouda

Uitvoering: M. van Dasselaar, N. van der Feest,
drs. E. A. de Graaff
Rapportage: M. van Dasselaar

INHOUDSOPGAVE

1. SAMENVATTING	4
2. INTRODUCTIE	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Administratieve gegevens van de onderzoekslocatie	6
3. BUREAUONDERZOEK	7
3.1 Doel van het onderzoek	7
3.2 Onderzoeksopzet	7
3.3 Resultaten	8
3.3.1 Onderzoekskader	8
3.3.2 Landschappelijke en historische ontwikkeling van Gouda.....	8
3.3.3 Archeologische verwachting	12
4. INVENTARISEREND VELDONDERZOEK	13
4.1 Doel van het onderzoek.....	13
4.2 Onderzoeksopzet	14
4.2.1 Oppervlaktekartering	14
4.2.2 Verkennend booronderzoek	14
4.3 Resultaten	15
4.3.1 Oppervlaktekartering	15
4.3.2 Verkennend booronderzoek	16
5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	17
5.1 Conclusies.....	17
5.2 Aanbevelingen.....	17
6. GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR	18

BIJLAGEN

1. Regionaal overzicht van Gouda met onderzoekslocatie
2. Detailtekening locatie met boorpunten
3. Boorstaten
4. Vondstenlijst
5. Reconstructie verkavelingspatroon
6. Overzicht van geologische en archeologische perioden
7. Betrouwbaarheid van archeologisch booronderzoek

1. SAMENVATTING

Naar aanleiding van de voorgenomen woningbouw en kantoorontwikkeling in het plangebied 'Vlek D' te Gouda zijn door ArcheoMedia BV, in opdracht van de gemeente Gouda, een bureauonderzoek en een verkennend archeologisch onderzoek verricht.

Uit het onderzoek is gebleken dat:

- het noordelijke deel van de onderzoekslocatie op de Archeologische Basiskaart van de gemeente Gouda deel uitmaakt van een gebied met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde;
- de polder Willens, waarbinnen de onderzoekslocatie is gelegen, één van de oudste ontginningen in de omgeving van Gouda is. De ontginning van het veen heeft hier vermoedelijk vóór het jaar 1100 plaatsgevonden;
- de bodem van de locatie tot een diepte van ten minste 3 meter bestaat uit (bos/broek)veen. De bovenste 30 cm tot 1 meter hiervan is kleiig en bevat plaatselijk (recente) sporen van baksteen, aardewerk en bot;
- in de boringen geen archeologische vondsten zijn aangetroffen die eerder te dateren zijn dan in de 18e/ 19e eeuw;
- zich binnen het onderzoeksterrein één interessante locatie bevindt die archeologische resten bevat. Het betreft Gouds stadsafval van eind 19e, begin 20e eeuw.

Op grond van de onderzoeksresultaten wordt geconcludeerd dat:

- de middelhoge archeologische verwachtingswaarde op de Archeologische Basiskaart niet bevestigd is; er zijn geen sporen aangetroffen van bewoning uit de ontginningsperiode;
- op basis van kaartmateriaal een goede reconstructie is te maken van het oudste verkavelingspatroon van de polder;
- omstreeks het jaar 1910 een veenput gedempt is met stadsafval van de stad Gouda, waaronder zich in ieder geval productie-afval van de Goudse pijpmakers Van der Want en Goedewagen bevindt.

2. INTRODUCTIE

2.1 Inleiding

Op basis van artikel 9 van het Besluit op de ruimtelijke ordening en het Verdrag van Malta is besloten dat archeologisch onderzoek een integraal onderdeel vormt van bestemmingsplanvoorbereidingen en/of uit te voeren projecten waarbij ingrepen in de bodem plaatsvinden. Door archeologie tijdig in de planvorming te betrekken kunnen de archeologische waarden eventueel worden ingepast. Het uitgangspunt ten aanzien van de aanwezige archeologische waarden in de planvorming is, volgens rijks- en provinciaal beleid, behoud van de waarden in situ. Pas na de uitvoering van archeologisch vooronderzoek is het mogelijk een integrale afweging te maken, waarbij de nieuw verkregen archeologische gegevens betrokken dienen te worden.

Sinds september 2002 heeft de gemeente Gouda een eigen opgravingsbevoegdheid. Het Programma van Eisen voor het booronderzoek is opgesteld door de gemeentelijk archeoloog van de gemeente Gouda, dhr. drs. M. Groenendijk. Na afloop van het onderzoek heeft hij de resultaten getoetst, beoordeeld en goedgekeurd.

Tussen 13 en 25 maart 2003 is het verkennend archeologisch onderzoek (voorheen Aanvullend Archeologische Inventarisatie) verricht. Voorafgaand daaraan vond een bureauonderzoek plaats. Dit bureauonderzoek (voorheen Standaard Archeologisch Inventarisatie) bestaat uit geologisch en historisch onderzoek, waar een archeologische verwachting voor het gebied uit voortvloeit.

De aanleiding tot het onderzoek binnen het plangebied is de voorgenomen bouw van woningen en kantoren in het Plangebied 'Vlek D', gelegen aan de Achterwillenseweg te Gouda. Een groot deel van het terrein is reeds opgehoogd met zand. In dit deel van het plangebied is door ons geen onderzoek verricht.

Het onderzoek voldoet aan de normen en richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) van het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK). In het rapport zijn diverse teksten uit de KNA overgenomen om de gevolgde methode en de genomen beslissingen te verduidelijken.

2.2 Administratieve gegevens van de onderzoekslocatie

Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Gouda
Plaats:	Gouda
Locatiennaam:	Vlek D
RD-coördinaten:	Noordwest: X: 109.820 Y: 447.900 Zuidwest: X: 109.850 Y: 447.740 Noordoost: X: 110.050 Y: 447.850 Zuidoost: X: 110.060 Y: 447.720
Oppervlakte:	ca. 3 ha.
Bevoegd gezag:	Gemeentelijk archeoloog Gouda dhr. drs. M. Groenendijk Antwerpseweg 5 2803 PB Gouda
Beheer en plaats van documentatie:	Archeologisch Depot Gouda (ADG) Achter de Kerk 11 a 2801 JX Gouda
Projectnummer ADG:	0304
ArcheoMedia-projectnummer:	A03-104-Z
ROB-onderzoeksnummer:	4010
Complextype Archis:	EIX (Industrie/Nijverheid: Pijpenstort)
Datering Archis:	NTC

3. BUREAUONDERZOEK

3.1 Doel van het onderzoek

Het doel van bureauonderzoek (voorheen Standaard Archeologische Inventarisatie) is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Dit kan leiden tot het uitvoeren van een inventariserend veldonderzoek.

3.2 Onderzoeksopzet

Binnen het bureauonderzoek zijn drie deelprocessen te onderscheiden:

1. *Bepalen onderzoekskader*

Het vaststellen van de kaders waarbinnen het onderzoek dient plaats te vinden, bijvoorbeeld het afbakenen van het onderzoeksgebied. Tevens dient het mogelijke toekomstige gebruik van het terrein te worden aangegeven en de consequenties daarvan voor het archeologisch erfgoed.

2. *Verzamelen bekende gegevens*

Het verzamelen van gegevens die inzicht geven in het huidige gebruik van het terrein, het historische gebruik en de bekende archeologische waarden. Daartoe worden diverse bronnen geraadpleegd zoals historische kaarten, bodemkaarten, archieven, grondeigenaren, lokale archeologen, etc.¹ In ieder geval wordt gebruik gemaakt van ARCHIS (database voor archeologische vindplaatsen), de AMK (Archeologische Monumentenkaart) en de IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden).

3. *Verwachte archeologische waarden*

Door alle uit de voorgaande stappen verkregen informatie te analyseren en te interpreteren, kan een verwachtingsmodel worden opgesteld voor het betreffende plangebied. Daarin wordt aangegeven welke delen van het terrein een hoge, middelhoge, dan wel lage archeologische verwachtingswaarde hebben. Op basis van dit model wordt een advies gegeven over het te volgen vervolgtraject: geen verdere actie, beschermen of aanvullend onderzoek. In dit geval is hiervoor grotendeels gebruik gemaakt van de Archeologische Basiskaart van de gemeente Gouda.

¹ Zie Geraadpleegde bronnen en literatuur.

3.3 Resultaten

3.3.1 Onderzoekskader

Het plangebied betreft het gebied tussen de Achterwillensweg en de spoorlijn Gouda-Utrecht, ook wel 'Vlek D' genoemd. In de nabije toekomst worden in het gebied woningen en kantoren gebouwd. Een groot deel van het te ontwikkelen terrein is hiervoor al opgespoten met een dikke laag zand. Het door ArcheoMedia BV onderzochte terrein is het meest westelijke deel van de planlocatie, waar nog geen zand is opgespoten. Dit deel ligt het dichtst bij de bestaande bebouwing van het Gloriantplantsoen. De ligging van het onderzoeksterrein is aangegeven in bijlage 1, 2 en 5.

3.3.2 Landschappelijke en historische ontwikkeling van Gouda

3.3.2.1 Het landschap

Om een uitspraak te doen over de geologie van Gouda moet eerst naar de ontstaansgeschiedenis van een groter gebied worden gekeken. De ondergrond van West-Nederland bestaat uit pleistocene zandgronden. Deze bestaan hoofdzakelijk uit zand dat tijdens de laatste ijstijd door de wind zijn afgezet. Door de geleidelijke temperatuurstijging na het einde van die laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden) smolten de landijskappen en begon de zeespiegel te stijgen. Door de ermee samenhangende stijging van de grondwaterstand ontstond in heel West-Nederland eerst een zone met veenmoerassen, het Basisveen. Dit werd al snel weer overspoeld door het stijgende zeewater, waarbij een kweldergebied ontstond waarin de zogenaamde 'Oude blauwe zeelei' (afzettingen van Calais) werd afgezet. De kustlijn schoof hierbij steeds verder op naar het oosten, totdat omstreeks 5000 jaar geleden de stijging van de zeespiegel begon af te nemen. De uiterste verbreiding van de kleiafzetting bevindt zich juist ten westen van Gouda (zie geologische kaart, donkerblauwe stippellijn).

Uitsnede uit de Geologische kaart en bodemkaart, kaartblad Gorinchem West (38 W)

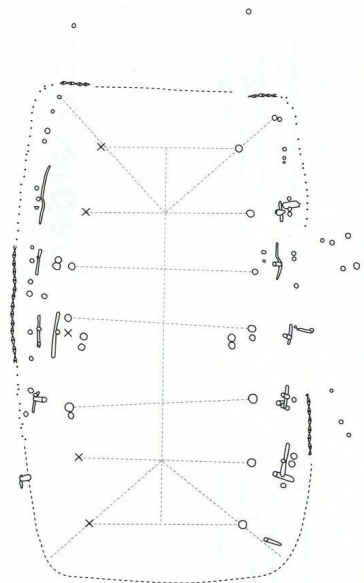
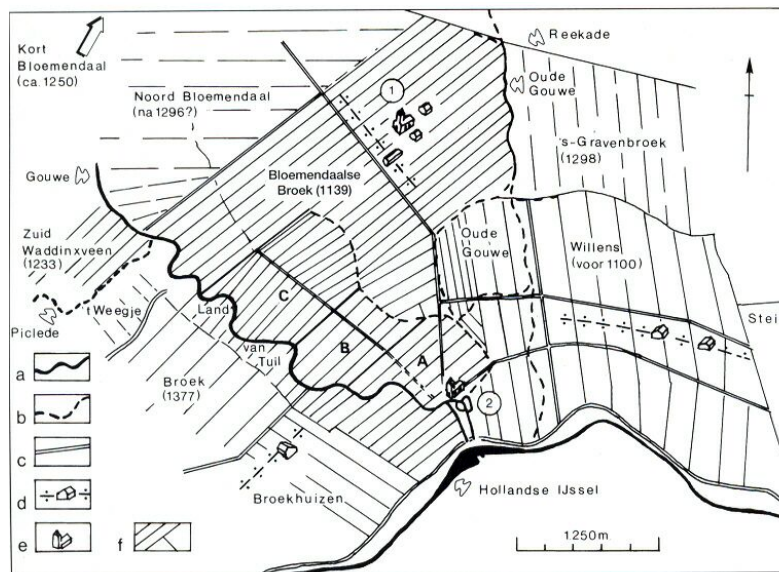
 = locatie

Ten oosten van deze lijn bleef de veengroei doorgaan. Geologen noemen het veen dat na deze tijd in geheel West-Nederland werd gevormd 'Hollandveen'. Dit veenpakket groeide door totdat, omstreeks de Romeinse tijd, in het westen van Nederland meer grote rivieren werden gevormd. De Hollandsche IJssel ontstond omstreeks het jaar 300 na Chr. (datering Berendsen en Stouthamer 1805 +/- 50 BP). Vanuit de rivieren overstroomde het veenpakket regelmatig, waarbij langs de oevers klei werd afgezet. Uitgaande van de kleiïge rivieroevers werd in de loop van de 11^e en 12^e eeuw begonnen met de ontginning van het veenpakket. Hierna stopte de natuurlijke ontwikkeling van het landschap en begon de beïnvloeding van het landschap door de mens.

3.3.2.2 Bewoningsgeschiedenis van de polder Willens

De onderzoekslocatie is gelegen in de polder Willens, in het gedeelte dat ligt tussen de gebieden Voor- en Achterwillens. Het gebiedje heet daarom ook wel Middel-Willens, al wordt die naam niet veel meer gebruikt. De herkomst van de naam Willens is niet duidelijk. Mogelijk werd met 'Willisheim' de woonplaats van een persoon aangeduid. Over de ontginning van het veengebied in de omgeving van Gouda is de afgelopen jaren veel geschreven. Hoewel over de precieze volgorde van de ontginningen de meningen nog uiteenlopen, zijn de meeste auteurs het over één ding wél eens. De polder Willens is, samen met de ten oosten ervan gelegen polder Stein, één van de vroegste ontginningen in het gebied. Deze vroege datering is overgenomen van Van der Linden (De Cope, 1956). Hij baseert deze vroege datering op de vorm van de ontginning van beide latere polders; ontginningsblokken met 'vrije opstrek'. Deze manier van ontginning, waarbij oorspronkelijk geen vaste achtergrenzen werden aangehouden, is ouder dan de latere methode, waarbij vast afgebakende stukken land ter ontginning werden aangeboden in zogenaamde 'Cope'-contracten. Hierbij werden door de aanleg van 'zijdewenden' en 'achterkades' vaste percelen ter ontginning aangeboden. Daar in Willens de oude manier van verkavelen lijkt te zijn gebruikt, komt Van der Linden op een datering vóór het jaar 1100. Ook de vroege vermelding van het tegenover polder 'Stein' gelegen dorp Haastrecht (1155), doet vermoeden dat de ontginning van het veengebied oostelijk van Gouda langs de Hollandsche IJssel is begonnen.

Uit andere delen van Holland blijkt dat de bewoning zich in de eerste fase van de ontginning van een veengebied uitstreckte over lange 'veenontginningslinten'. Dit zijn rijen aaneengesloten boerderijen op een redelijk vaste afstand van elkaar. Vaak waren deze boerderijen gelegen op de kop van de percelen, maar dit blijkt in de omgeving van Gouda niet altijd op te gaan. Ten westen van Gouda, in de polder Broekhuizen, is bij archeologisch onderzoek een veenontginningsboerderij onderzocht, die op ca. 200 meter van de achterkade van de ontginning is gelegen (zie afbeelding volgende pagina, eenheid 'd', ontginningslint met bewoning). Ook juist ten oosten van de huidige onderzoekslocatie zijn bij archeologisch veldonderzoek van de Archeologische Vereniging Gouda in het verleden laatmiddeleeuwse vondsten gedaan.

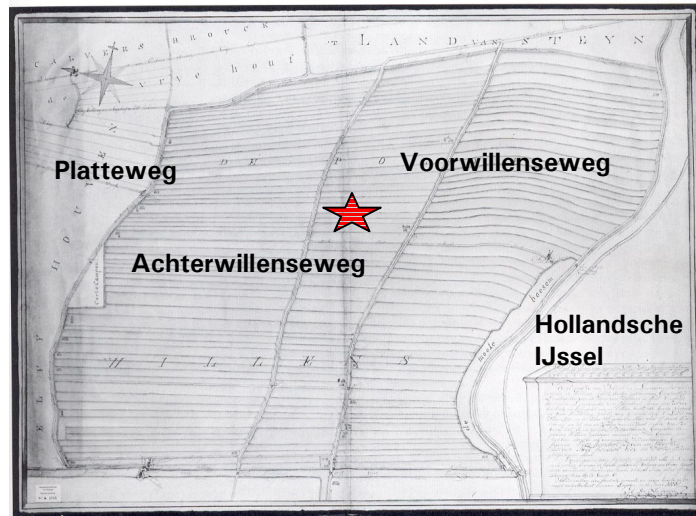

Volgorde van ontginningen in de omgeving van Gouda, uit: Akkerman en Van den Berg, 1997. Vereenvoudigde plattegrond van de boerderij uit de Oostpolder, uit Kok, 1999.

Ter hoogte van het huidige station Goverwelle en iets verder westelijk, zijn vóór de verbreding van de spoorlijn aardewerkresten uit de 11e à 12e eeuw gevonden. (Archeologisch Depot Gouda, projectnummer 9204, zie ook bijlage 5). Deze twee vindplaatsen maken mogelijk deel uit van een langer 'lint' van ontginningsboerderijen. Hierdoor is er dus een kans dat in het onderzoeksgebied sporen van zo'n boerderij kunnen worden aangetroffen.

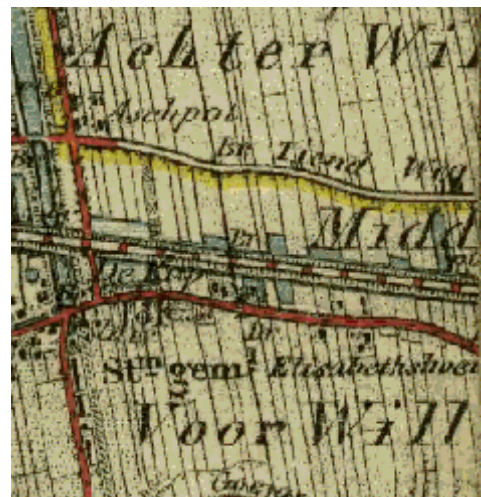
In bijlage 5 is een poging gedaan de oorspronkelijke sloten van het verkavelingspatroon te identificeren. Van de hedendaagse sloten is bekeken welke sloten passen in een patroon van ca. 110 à 120 meter, de originele breedte van de ontginningspercelen. Door latere opdelingen zijn de percelen smaller geworden. Opvallend is verder dat de sloten aan beide zijden van de Achterwillensweg zeer recht doorlopen. Vaak is dit een teken dat de weg over reeds bestaande percelen is aangelegd, en dus niet oorspronkelijk als achtergrens van de ontginningen is aangehouden.

In de latere Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verschoof de bewoning, die tot dan toe dus midden op de kavels lag, naar de wegen en kaden in het gebied. Op de begin negentiende-eeuwse kaart van het gebied van Sauvage is te zien dat dan met name langs de Voorwillensweg en de Platteweg bebouwing staat. Langs de Achterwillensweg staan geen huizen getekend.

Een kaart van polder Willens, J. de Sauvage, 1801. Naar Denslagen, 2001, ★ = onderzoekslocatie

De aanleg van de spoorlijn Gouda-Utrecht in 1855 verdeelde de polder in twee delen, waarbij er veel duidelijker een scheiding kwam tussen de 'Voor'- en 'Achterwillens'. Deze namen worden nog steeds veel gebruikt, vooral ook omdat door de beide delen van de polder een weg loopt, die naar dat deel van de polder is genoemd. Iets dat opvalt op een kaart van na de aanleg van de spoorlijn, is het grote aantal veenplassen of veenputten, dat precies langs de spoorlijn is gegraven. Of deze plassen voor turfwinning zijn aangelegd of te maken hebben met de aanleg van de spoorlijn, is niet bekend.

Uitsnede uit de Topografische kaart van Gouda en omgeving 1913, met detail veenputten.

3.3.3 Archeologische verwachting

Op grond van het hierboven geschetste beeld van de ontginningen blijkt dat de bewoningsgeschiedenis van de polder Willens teruggaat tot de late Middeleeuwen. Op de Archeologische Basiskaart van de gemeente Gouda is dit aangegeven met twee aparte deelgebieden met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde (nr. 25 = bewoning langs de Achterwillenseweg, nr. 27 = bewoning langs de Voorwillenseweg).

Uitsnede Archeologische basiskaart Gouda = onderzoekslocatie

4. INVENTARISEREND VELDONDERZOEK

4.1 Doel van het onderzoek

Het doel van het inventariserend veldonderzoek (voorheen Aanvullende Archeologische Inventarisatie en Aanvullend Archeologisch Onderzoek) is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel dat gebaseerd is op het bureauonderzoek. Dit gebeurt met behulp van waarnemingen in het veld, waarbij (extra) informatie wordt verkregen over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Het bepalen van de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden staan hierbij voorop. Veel gebruikte onderzoeksmethoden zijn oppervlaktekarteringen, booronderzoek, geofysisch onderzoek en het graven van proefsleuven en proefputten.

Het resultaat is een rapport met een waardering, en indien voorgeschreven in het PvE een (selectie-)advies, aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden.

Dit betekent, dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden. Het inventariserend veldonderzoek moet zo worden uitgevoerd, dat het niet destructiever is dan noodzakelijk, om aantasting van de archeologische waarden vóór een eventueel besluit tot beschermen of opgraven tot een minimum te beperken. Het doel van inventariserend veldonderzoek is dus niet volstreekte eenduidigheid, maar voldoende betrouwbaarheid over aanwezige archeologische waarden in het onderzoeksgebied.

Bij inventariserend veldonderzoek zijn twee fasen te onderscheiden: een verkennende en een waarderende fase. De verkennende fase heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze, bijvoorbeeld door middel van eenvoudige terreininspectie. Het doel is kansarme zones uit te sluiten en kansrijke zones te selecteren voor de volgende fase. Indien het landschap reeds voldoende in detail bekend is, kan deze fase worden overgeslagen. Tijdens volgende fase van de verkenning (kartering) wordt het terrein systematisch onderzocht op de aanwezigheid van vondsten of sporen.

In de waarderende fase kan het waarnemingsnet verdicht worden om de horizontale begrenzing, ligging en omvang van de vindplaatsen vast te stellen. Een andere optie is te kiezen voor een andere onderzoeksmethode om meer specifieke vragen te kunnen beantwoorden.

4.2 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit een oppervlaktekartering en een verkennend booronderzoek. Het inventariserend veldonderzoek voldoet aan de normen en richtlijnen zoals omschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 2.0).

4.2.1 Oppervlaktekartering

Bij een archeologische oppervlaktekartering wordt het terrein visueel geïnspecteerd op de aanwezigheid van eventuele archeologische indicatoren, zoals aardewerk, metaal, (verbrand) leem, (verbrand) bot en houtskool. Tijdens een terreinverkenning wordt met name aandacht besteed aan geploegde akkers, molshopen, geschoonde slootkanten en andere bodemontsluitingen. Het terrein wordt belopen in van tevoren vastgestelde rijen of raaien. De onderlinge afstand van de raaien is afhankelijk van de situatie en de gewenste nauwkeurigheid.

4.2.2 Verkennend booronderzoek

Voor het lokaliseren van archeologische vindplaatsen die op enige diepte onder het maaiveld liggen is verkennend booronderzoek vaak de enige methode. Archeologische indicatoren zoals aardewerk, vuursteen, bot, houtskool en dergelijke geven vaak de locatie aan van vroegere nederzettingsterreinen. De resten van bepaalde (pre-)historische activiteiten, bijvoorbeeld grafvelden en akkercomplexen, zijn op deze manier echter minder goed traceerbaar.

Boringen worden uitgevoerd in raaien volgens een regelmatig verspringend patroon. De onderlinge afstand tussen de boringen in de raaien en de raaien onderling is afhankelijk van de situatie en de gewenste nauwkeurigheid.

Van de boringen worden beschrijvingen gemaakt en de opgeboorde grond wordt geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Daarnaast wordt gelet op de aanwezigheid van fosfaten (uitgespoelde en neergeslagen mestresten) en cultuurlagen (donkergekleurde bodemlagen die vaak archeologische indicatoren bevatten). Op basis van de aldus verkregen gegevens kan een verspreidingskaart van de archeologische waarden in het gebied worden opgesteld.

Door ArcheoMedia is in overleg met het bevoegd gezag bepaald dat binnen het plangebied Vlek D tien boringen per hectare gezet dienen te worden om de aan- of afwezigheid van archeologische waarden te kunnen bepalen. De onderzoekslocatie is in totaal ca. 3 ha groot. Verspreid over de onderzoekslocatie zijn daarom 30 boringen tot max. 300 cm – mv. verricht. Alle boringen zijn tot 2 meter diepte uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 10 cm. Onder dit niveau is gebruik gemaakt van een guts.

Indien de resultaten van het verkennend booronderzoek onvoldoende informatie geven over de archeologische waarden, kan besloten worden tot het uitvoeren van een waarderend booronderzoek. Het waarderend booronderzoek heeft tot doel de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden vast te stellen. Bij het verkennend booronderzoek zijn in dit geval geen archeologische waarden aangetroffen die een nadere waardering behoeften.

4.3 Resultaten

4.3.1 Oppervlaktekartering

Tijdens de uitvoering van de boringen heeft over het gehele onderzoeksterrein een archeologische oppervlaktekartering plaatsgevonden. De vondstzichtbaarheid was op het grootste deel van de locatie slecht te noemen. Het grootste deel was dichtbegroeid met brandnetels en bomen en gedeeltelijk is ook in oude kassen geboord. De kans op het doen van oppervlaktevondsten was daardoor vrij klein. Op een deel van het terrein was een aantal bomen omgewaaid, waardoor in de kluit van de bomen vondsten zichtbaar waren. Het betreft met name delen van Goudse pijpen en andere 19e à 20e-eeuwse vondsten. Ook in de boringen in dit deel van het terrein (boring 12 t/m 15) werd vergelijkbaar vondstmateriaal aangetroffen (zie verder 4.3.2).

Overzichtsfoto's van de onderzoekslocatie

4.3.2 Verkennend booronderzoek

Op grond van de uitgevoerde boringen kan worden geconcludeerd dat de bodemopbouw van het onderzoeksterrein zeer eenvoudig is. Tot een diepte van tenminste 3 meter onder het maaiveld bestaat de bodem uit (soms zeer slap en nat) veen. De bovenste 30 tot ca. 80 cm hiervan is vaak kleiig, met hierin opgenomen over het gehele terrein redelijk veel recente baksteen en aardewerk (zie bijlage 4, vondstenlijst). Dit materiaal zal zijn aangevoerd bij de bemesting van de tuinderijen die hier vroeger lagen. Hiervoor werd vaak gebruik gemaakt van stadsafval en mest, waarbij ook aardewerk zal zijn opgebracht. De datering van dit aardewerk ligt in de 18e à 19e eeuw.

Zeer afwijkend van de overige boringen zijn Boring 12 tot en met 15. Hierin bevindt zich onder de bouwvoor van ca. 50 tot 80 cm een donkere slibachtige laag, waarin zeer veel 19e en 20e-eeuwse vondsten werden gedaan. Pijpenkopjes en -steeltjes, aardewerk, glas en zelfs een complete schoen (boring 15) werden hieruit opgeboord. Gezien de slibachtige laag en de grote hoeveelheid vondsten wordt geconcludeerd dat de veenput, die ook uit het historisch onderzoek bekend is geworden, is volgestort met stadsafval afkomstig uit Gouda. Een voorlopige datering voor het vondstmateriaal is 1870 -1910. Deze voorlopige datering is gebaseerd op de pijpenkoppen, die bij het nadere onderzoek door de Archeologische Vereniging Golda zijn gevonden (projectnummer ADG 0304, datering mevr. L. Schouten-Stalenberg). Gezien het feit dat de veenput op de topografische kaart van 1913 nog zichtbaar is, mag worden aangenomen dat hij kort daarna is gedempt.

Opgeboord materiaal: links Boring 011 (Linksonder: kleiige bouwvoor, rechts: veen)
Rechts Boring 012: (linksonder: de bouwvoor; rechts: slibachtige laag)

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusies

In de boringen zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een laatmiddeleeuwse boerderij binnen het onderzoeksgebied. De vondst van één fragment kogelpot aardewerk aan het oppervlak is de enige aanwijzing voor mogelijk gebruik van de omgeving in de ontginningsperiode. Met name op grond van de eerder gedane vondsten ten oosten van de onderzoekslocatie (ADG projectnr. 9204), kan worden geconcludeerd dat de onderzoekslocatie wellicht deel uitmaakt van een oud ontginningslint, maar dat binnen de huidige locatie geen ontginningsboerderij heeft gelegen.

Uit latere perioden is een vindplaats aangetroffen, die wordt gedateerd aan het eind van de 19^e- begin 20^e eeuw. Op grond van historische informatie en datering van het vondstmateriaal kan worden geconcludeerd dat hier omstreeks 1910 een veenplas is gedempt met stadsafval uit Gouda. Hiertussen bevindt zich in ieder geval productie-afval van de Goudse pijpmakers Van der Want en Goedewaagen.

5.2 Aanbevelingen

In overleg met de gemeentelijk archeoloog, dhr. drs. M. Groenendijk, is op grond van de voorlopige resultaten van het booronderzoek besloten de met stadsafval gedempte veenplas nader te laten onderzoeken door de Archeologische Vereniging Golda. Daar de werkzaamheden ten behoeve van de bouw snel zullen plaatsvinden, is dit al gebeurd tijdens de voorliggende rapportage van het booronderzoek. Voor de resultaten van dat onderzoek wordt verwezen naar het Archeologisch Depot Gouda, projectnr. 0304. Eventuele nadere graafwerkzaamheden ten behoeve van het bouwrijp maken van het terrein kunnen ook door Golda, in samenwerking met de gemeentelijk archeoloog worden begeleid.

6. GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

Anoniem, 1984, *Bodemkaart van Nederland, Blad 38 west, Gorinchem*, 1984, (met toelichting van Marcus, W.C.), Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), Wageningen

Anoniem 1994, *Geologische kaart van Nederland, Blad Gorinchem West (38 W)*, 1994, (met toelichting van J. H. A. Bosch en H. Kok, Rijks Geologische Dienst, Haarlem

Anoniem, 2001, *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 2.0, College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), Zoetermeer

Anoniem, 2000, *Het groene Hart in Kaart*, cd-rom met uitgebreide informatie verzorgd door Mevr. Drs. C. W. Hesselink-Duursma, Streekarchief Hollands Midden, Gouda

Abels, P.H.A.M e.a. (red.), 2002, *Duizend jaar Gouda, Een stadsgeschiedenis*, Hilversum

Akkerman, Chris en Bianca van den Berg, 1997, *Het geheim van Bloemendaal*, Gouda

Berendsen en Stouthamer, 2001, *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*, Assen

Denslagen, Wim (red.), 2001, *Gouda, 'Geïllustreerde beschrijving'*, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist

Kok, R.S., 1999, *Wonen op het veen, archeologisch en ecologisch onderzoek van een twaalfde eeuwse boerderij in de Oostpolder te Gouda*, Gemeente Gouda, afdeling SVM, Gouda

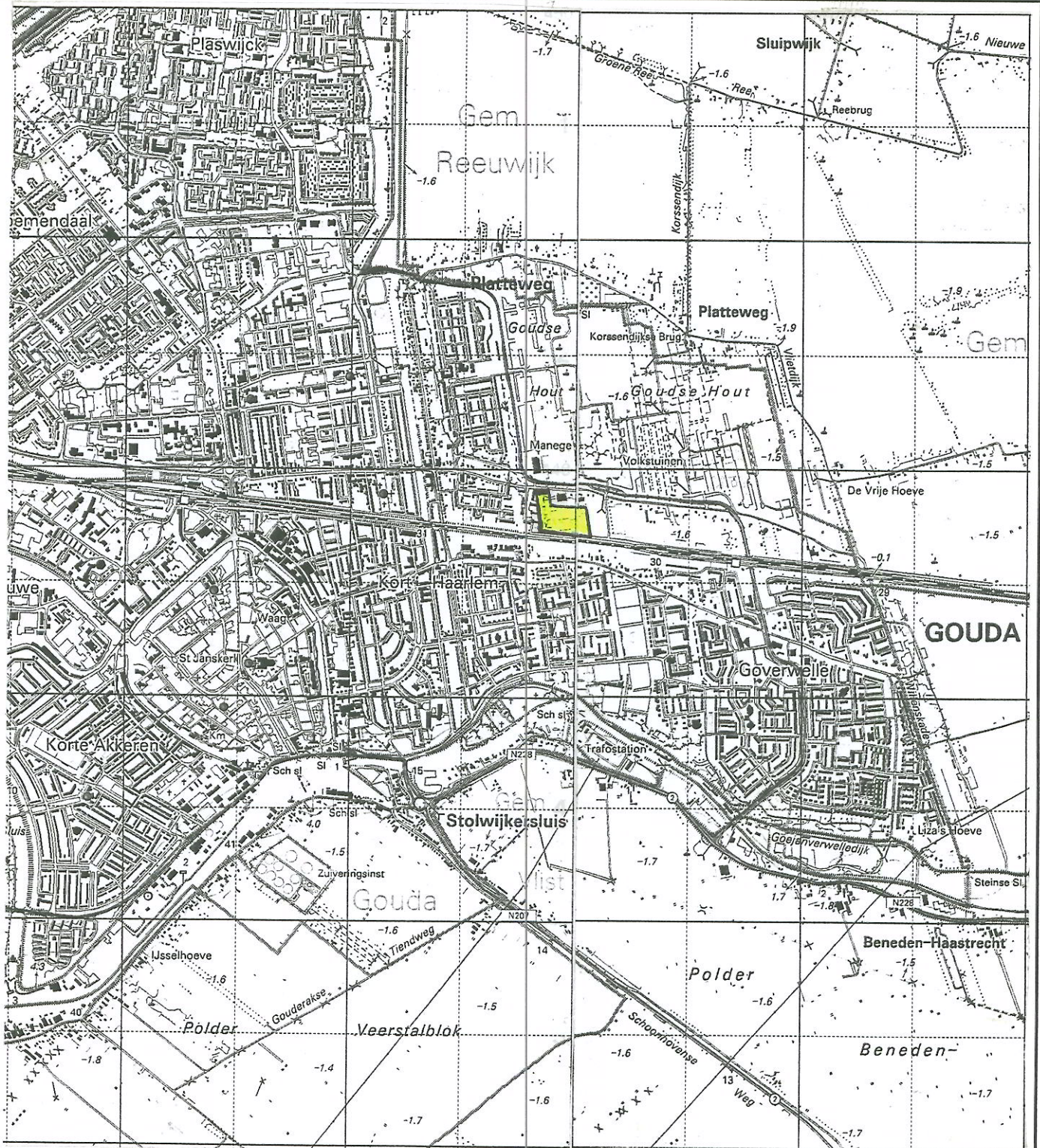
Linden, H. van der, 1956, *De Cope, bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollandsch-Utrechtse laagvlakte*, Assen

Gemeente Gouda, 1992, *Een bijzondere vondst in Goverwelle*, Nieuwsbrief Monumentenzorg en Archeologie in Gouda, nr. 3, Gouda

Gemeente Gouda, 2003, *Archeologische Basiskaart*, Gouda

BIJLAGE 1

Regionaal overzicht van Gouda met onderzoekslocatie

ONDERZOEKLOCATIE

Gouda "vlek D"

REGIONAAL-OVERZICHT

OPDRACHT: A03-104-Z

DATUM : maart 2003

SCHAAL : 1 : 25.000

BIJLAGE : 1.

ArcheoMedia b.v.

BIJLAGE 2

Detailtekening onderzoekslocatie met boorpunten

LEGENDA

	ONDERZOEKLOCATIE
	BOORPUNT

Gouda "vlek D"

DETAILTEKENING

Getekend
door: KCN

OPDRACHT: A03-104-Z

DATUM : maart 2003

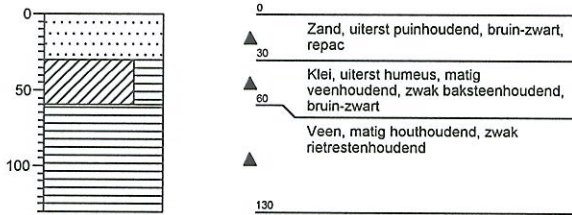
SCHAAL : 1 : 1250

BIJLAGE : 2

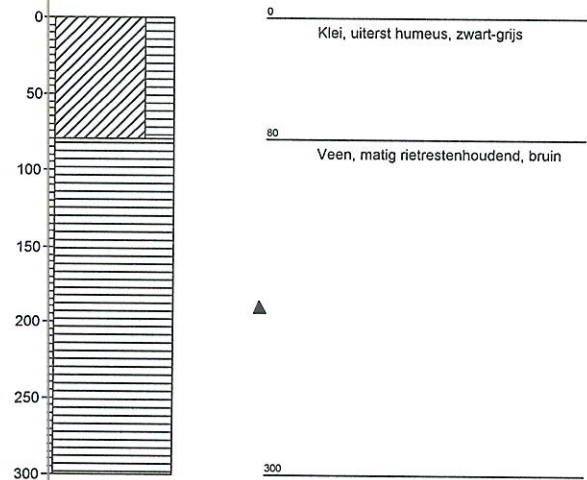
ArcheoMedia

BIJLAGE 3 Boorstaten

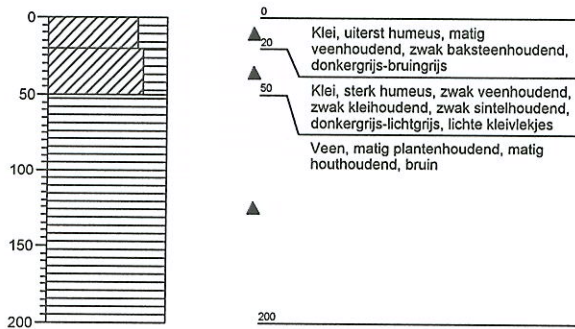
Boring: 001

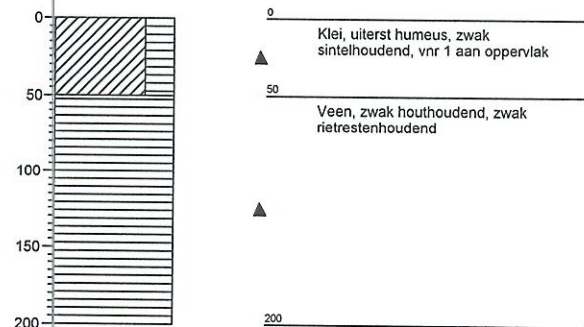
Boring: 002

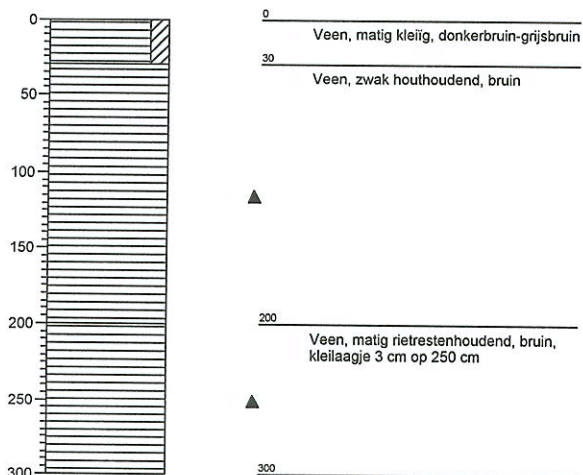
Boring: 003

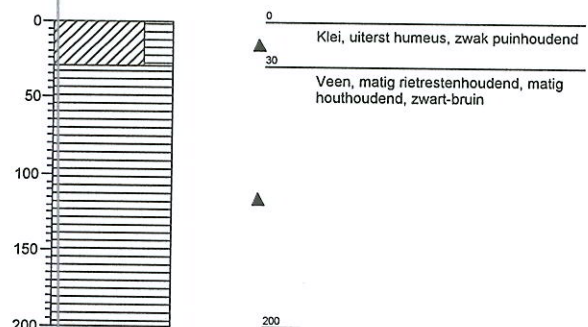
Boring: 004

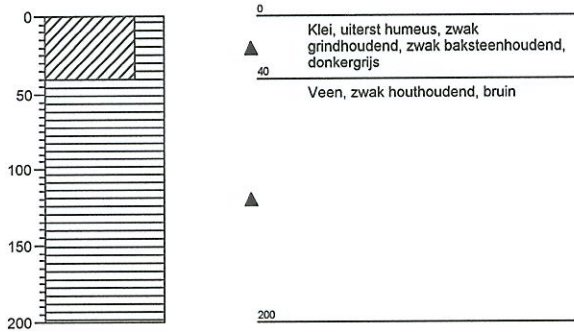
Boring: 005

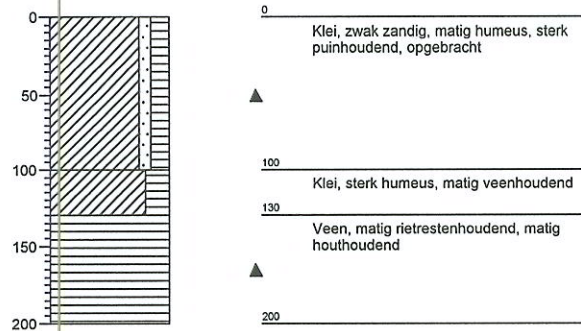
Boring: 006

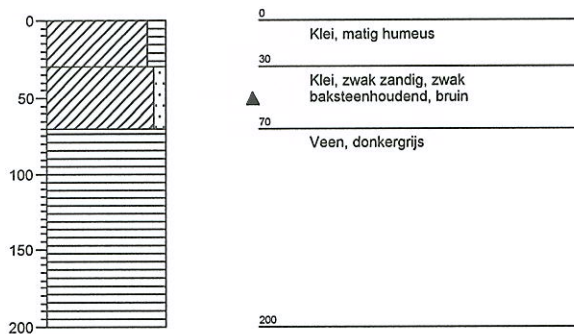
Boring: 007

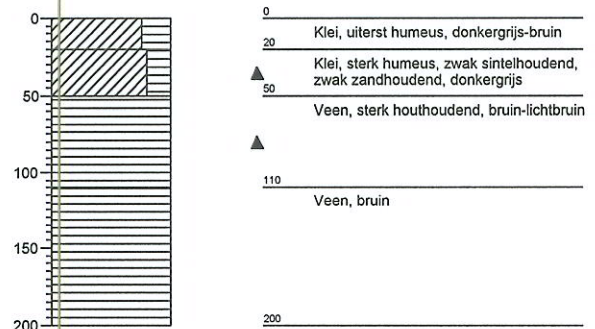
Boring: 008

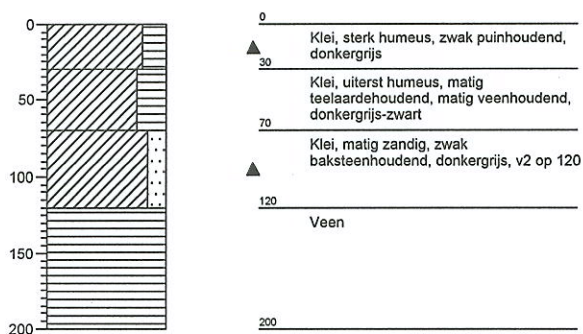
Boring: 009

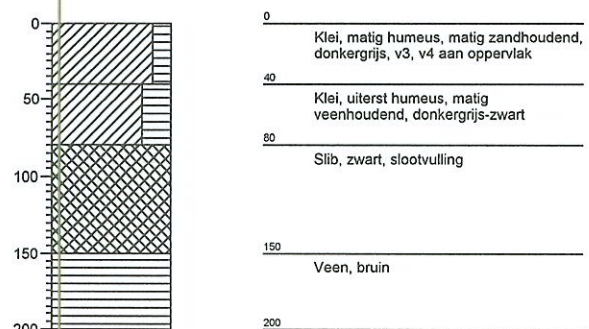
Boring: 010

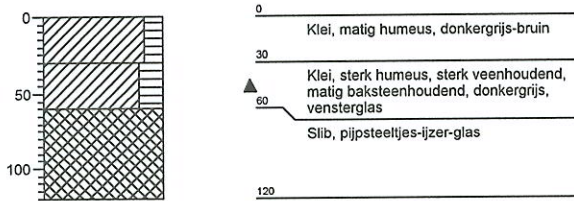
Boring: 011

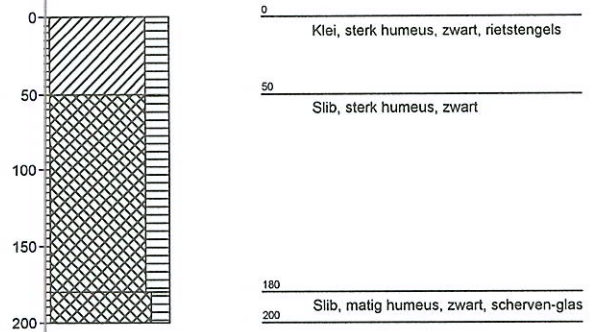
Boring: 012

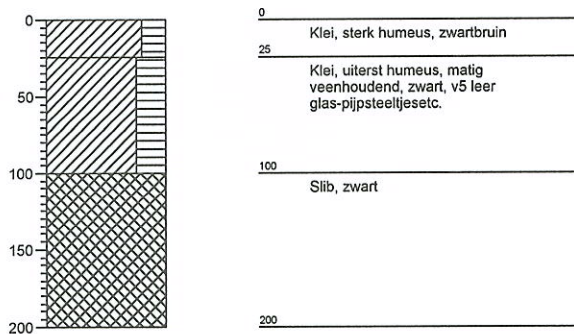
Boring: 013

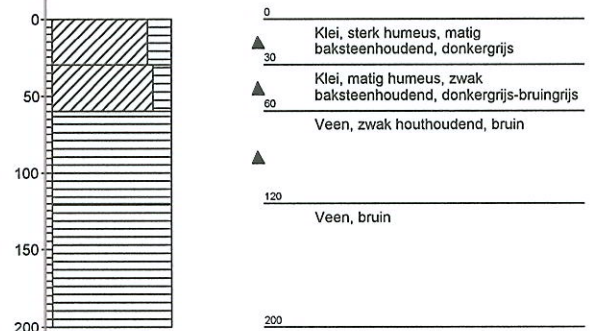
Boring: 014

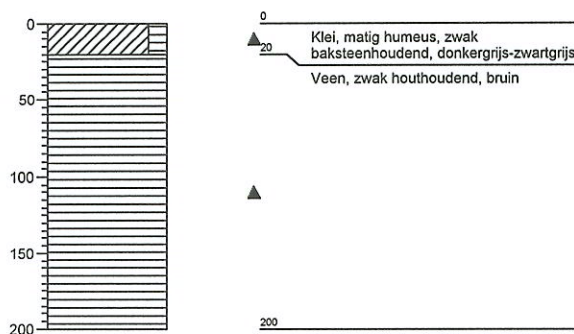
Boring: 015

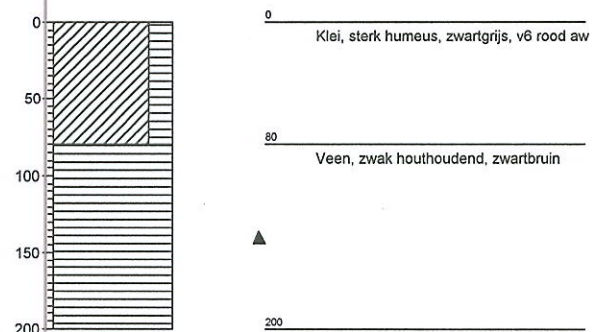
Boring: 016

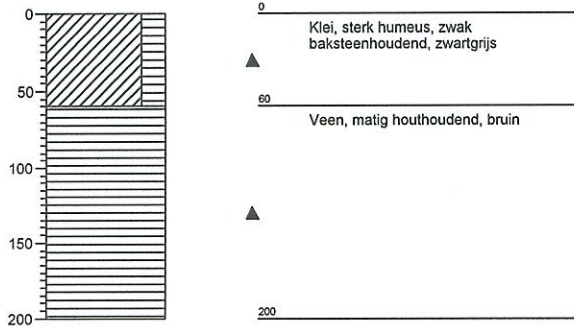
Boring: 017

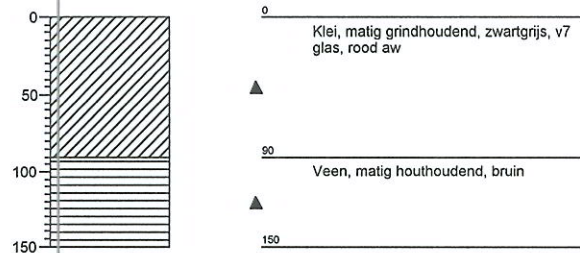
Boring: 018

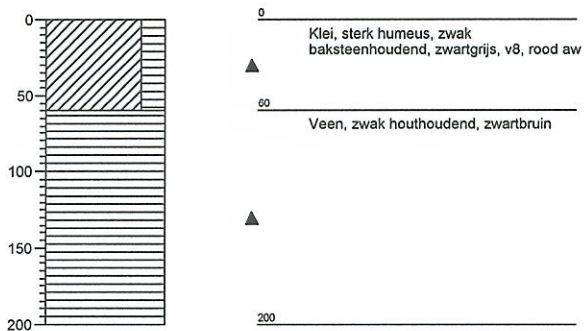
Boring: 019

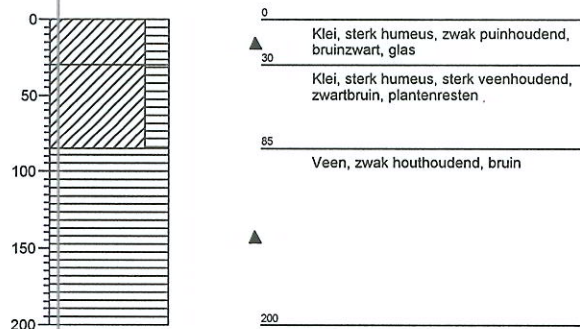
Boring: 020

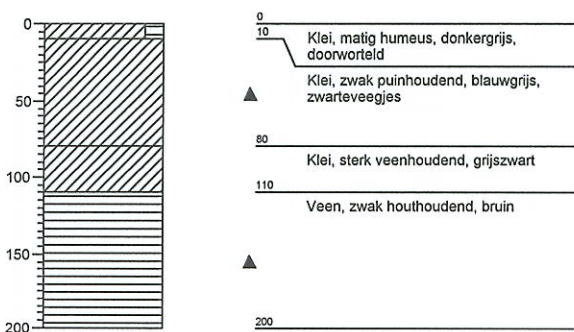
Boring: 021

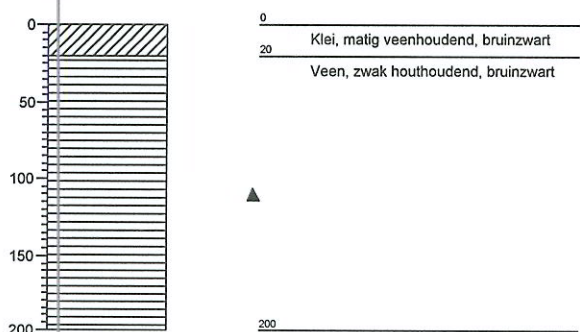
Boring: 022

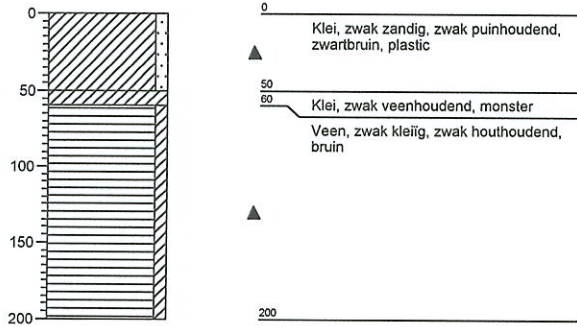
Boring: 023

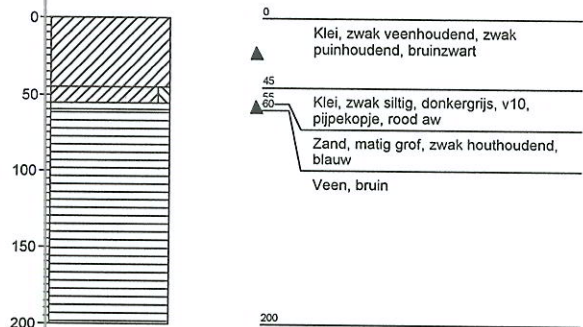
Boring: 024

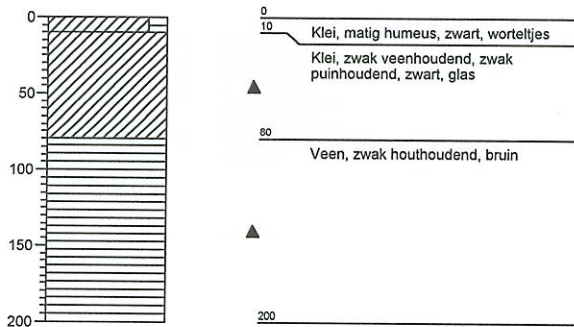
Boring: 025

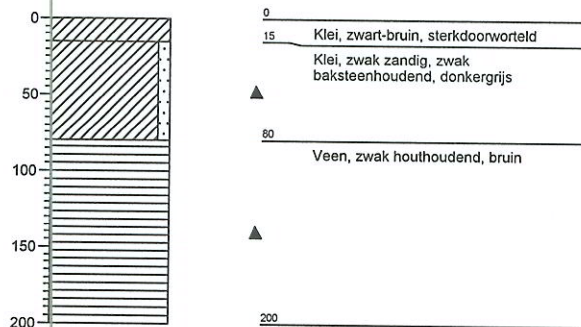
Boring: 026

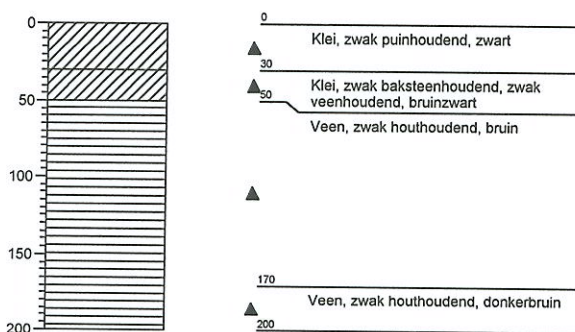
Boring: 027

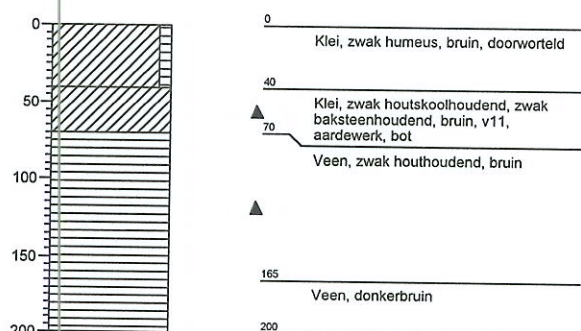
Boring: 028

Boring: 029

Boring: 030

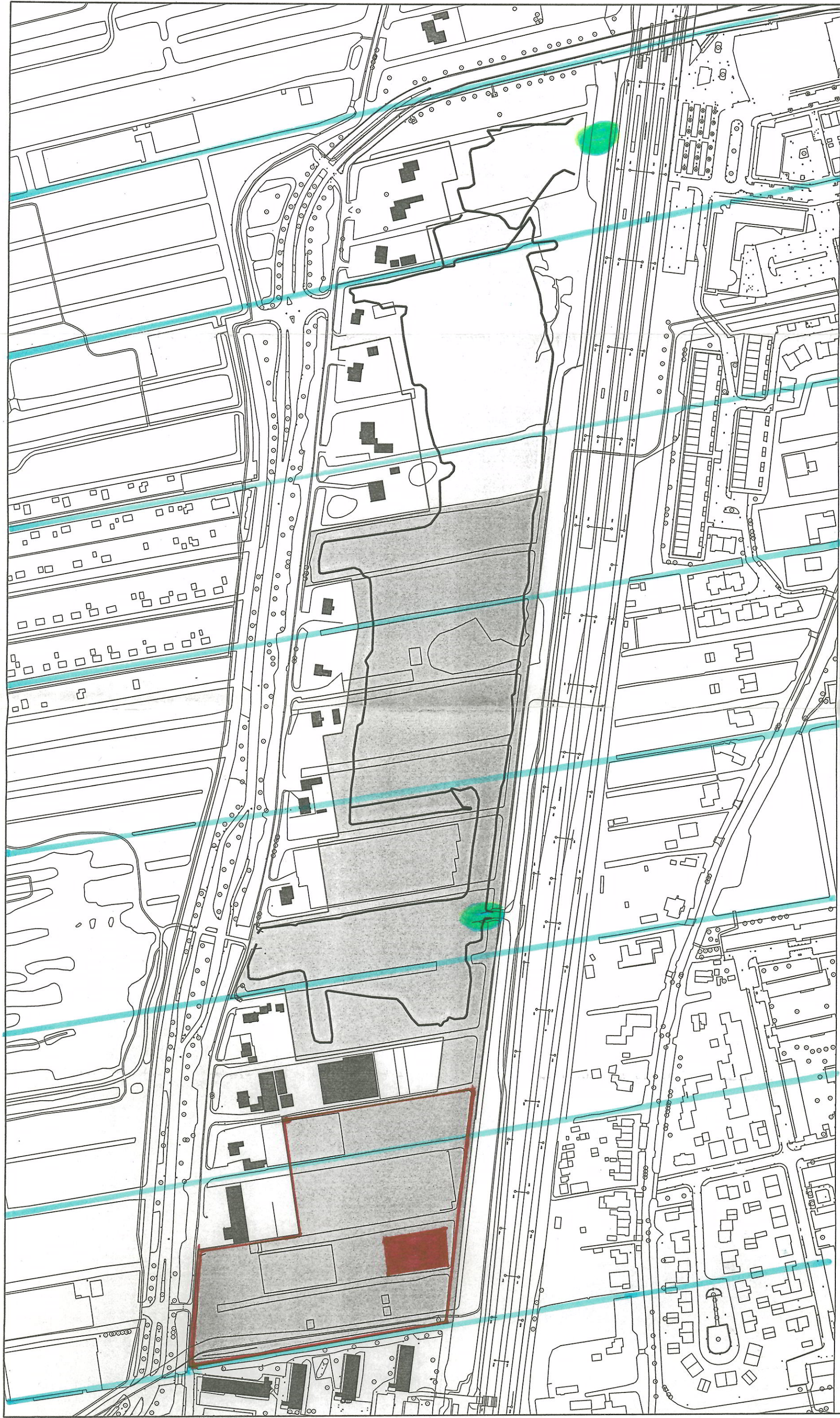

BIJLAGE 4

Vondstenlijst

BIJLAGE 5

Reconstructie verkavelingspatroon

GOUWERWELLE VLEK D

Reconstructie oudste verkaveling

Ontwikkeld door Bosman

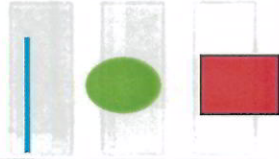
Vondstconcentratie project 9204, vermoedelijk huisplaats

Ontwikkeld door Kaaiers
Gedempte veenplas

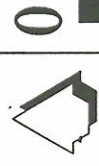
Plangebied

Ingemeten bovenkant talud zandophoging

Onderzoekslocatie verkennend booronderzoek

250m

BIJLAGE 6

Overzicht van geologische en archeologische perioden

Kal. jaren n. Chr / v. Chr	14C jaren BP (voor heden)	Archeologisch- historische tijdsindeling		Geologische tijdsindeling			
1950	0	Middel- eeuwen	Moderne Tijd	Laat	Laat		
1500	500		Late Middeleeuwen		Subatlanticum	Midden	
1000	1000		Karolingische Tijd				
500	1500		Merovingische Tijd Romeinse Tijd				
0	2000	Brons- tijd	IJzertijd	Holoceen	Vroeg		
500	2500		Late Bronstijd		Laat		
1000	3000		Midden-Bronstijd				
1500	3500	Vroege Bronstijd					
2000	4000	Steen- tijd	Laat-Neolithicum		Midden	Subboreaal	Laat
2500	4500		Midden-Neolithicum				Vroeg
3000	5000		Vroeg-Neolithicum		Atlanticum	Laat	
3500	5500		Mesolithicum			Midden	
4000	6000					Vroeg	
4500	6500		Laat-Paleolithicum		Vroeg	Boreaal	
5000	7000	Preboreaal					
6000	8000	Laat-Weichselien					
7000	9000						
8000	10000						
9000	11000						
10000	12000						
11000	13000						

Bron: De ontstaansgeschiedenis van het Zeeuwse kustlandschap,
Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, cd-rom 1997

Bijlage bij rapport A03-104-Z/ Gouda "Vlek D" / 02-06-03

BIJLAGE 7

Betrouwbaarheid van archeologisch booronderzoek

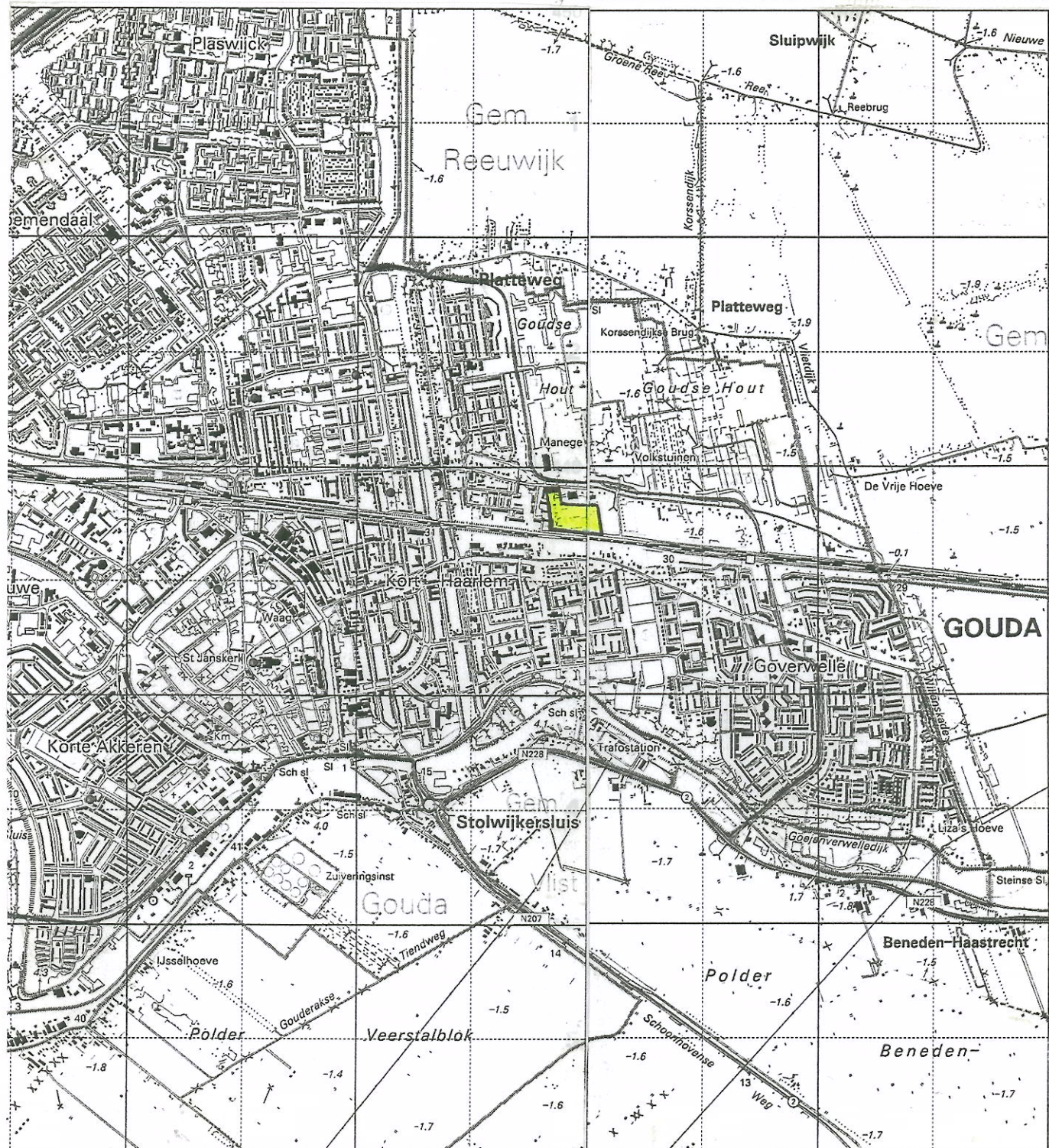
Het onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en richtlijnen, zoals vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie van het College voor de Archeologische Kwaliteit (2001).

Bij ieder bodemonderzoek wordt gestreefd naar een optimale representativiteit. Het onderzoek is echter gebaseerd op het verrichten van een beperkt aantal boringen tot een beperkte diepte. Daardoor blijft het mogelijk dat lokaal archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn, die tijdens het onderzoek niet naar voren zijn gekomen. Bovendien laten bepaalde archeologische resten, zoals grafvelden, zich lastig ontdekken met behulp van grondboringen.

ArcheoMedia BV acht zich niet aansprakelijk voor de eventueel uit de bovengenoemde afwijkingen voortvloeiende schade of gevolgen.

BIJLAGE 1

Regionaal overzicht van Gouda met onderzoekslocatie

Gouda "vlek D"

REGIONAAL-OVERZICHT

OPDRACHT: A03-104-Z

DATUM : maart 2003

SCHAAL : 1 : 25.000

BIJLAGE : 1.

ArcheoMedia b.v.

BIJLAGE 2

Detailtekening onderzoekslocatie met boorpunten

LEGENDA

	ONDERZOEKLOCATIE
	BOORPUNT

Gouda "vlek D"

OPDRACHT: A03-104-Z

DETAILTEKENING

Getekend
door: KCH

DATUM : maart 2003

SCHAAL : 1 : 1250

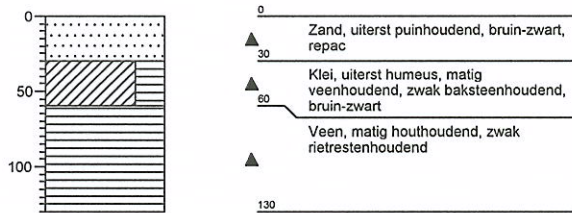
ArcheoMedia

BIJLAGE : 2

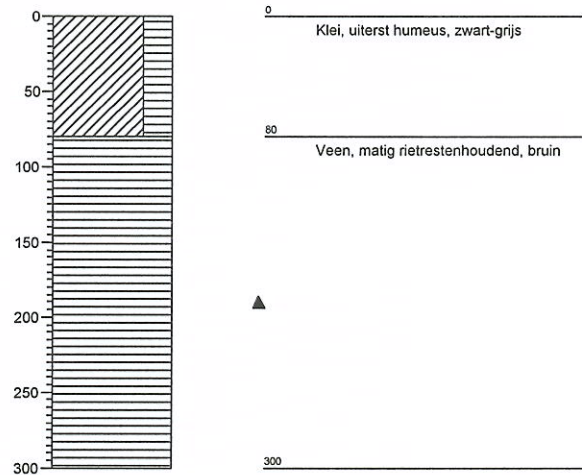
BIJLAGE 3

Boorstaten

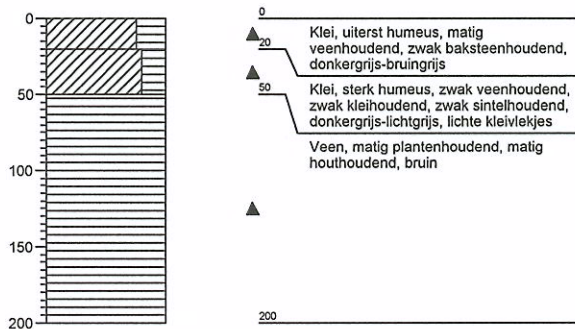
Boring: 001

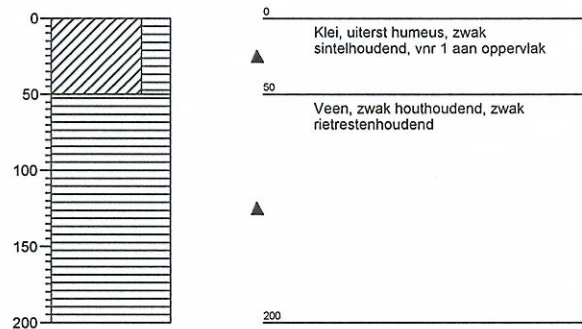
Boring: 002

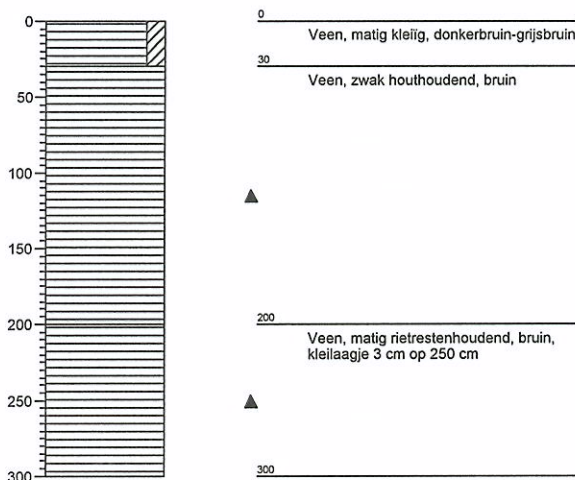
Boring: 003

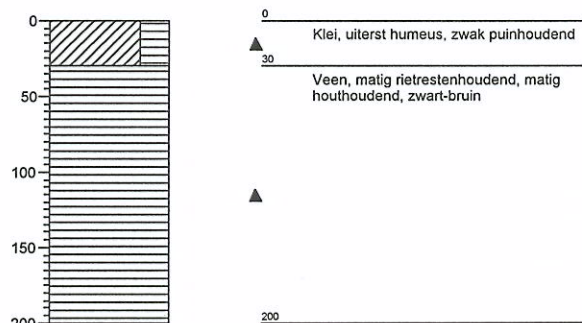
Boring: 004

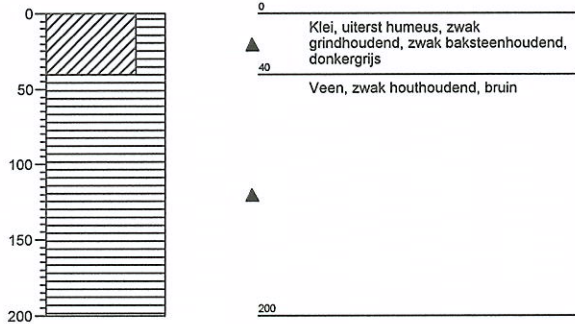
Boring: 005

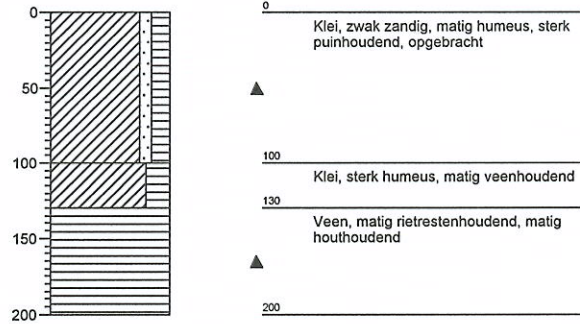
Boring: 006

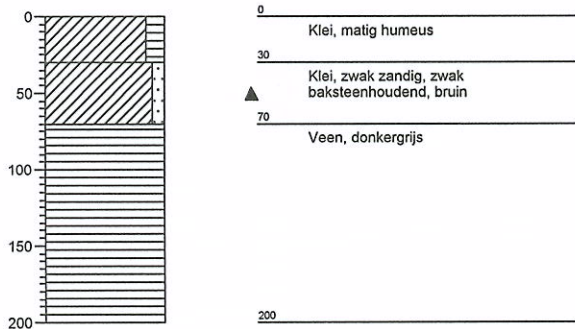
Boring: 007

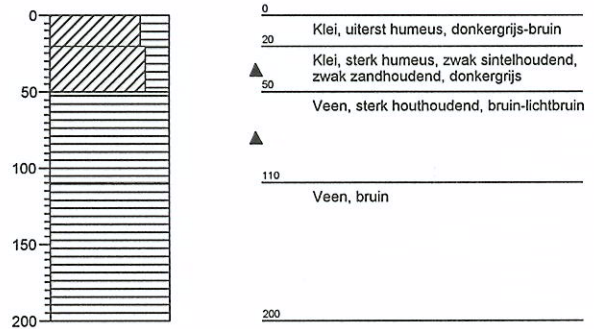
Boring: 008

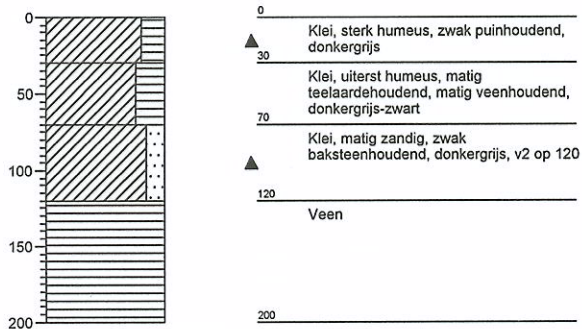
Boring: 009

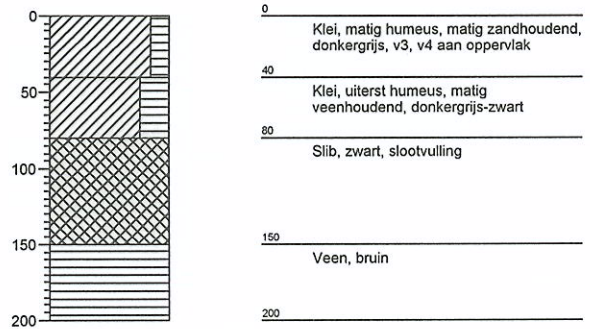
Boring: 010

Boring: 011

Boring: 012

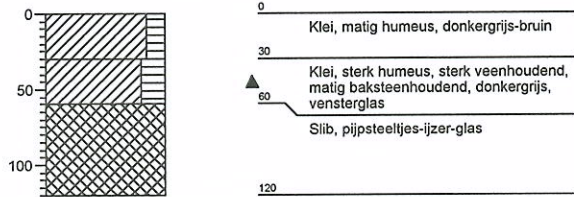

Projectnaam: Gouda

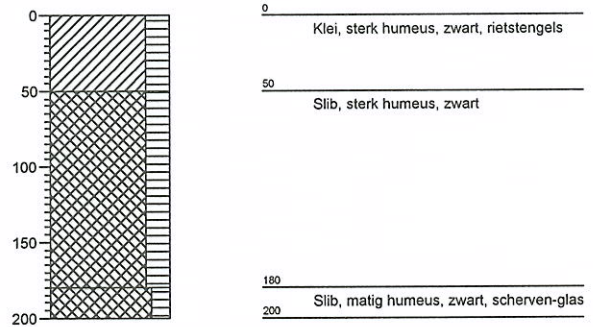
Locatie: Vlek D

Projectcode: A03-104-Z

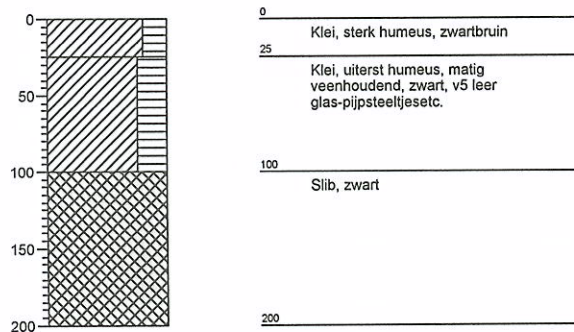
Boring: 013

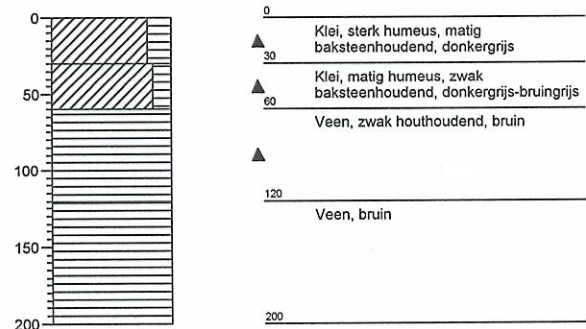
Boring: 014

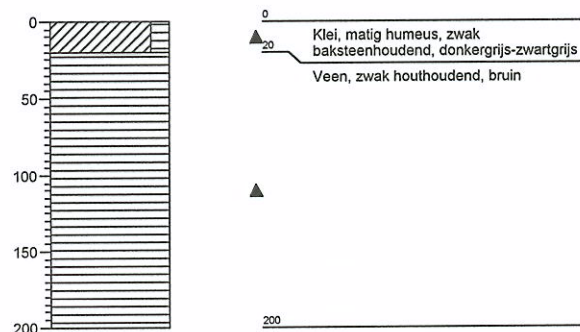
Boring: 015

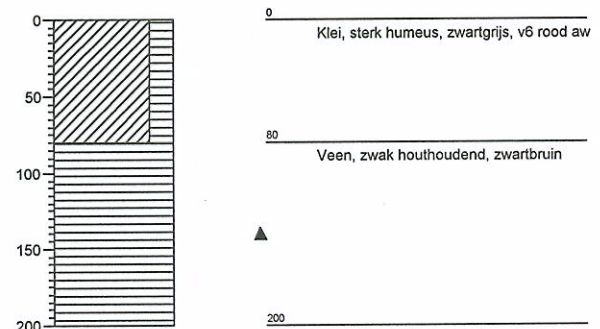
Boring: 016

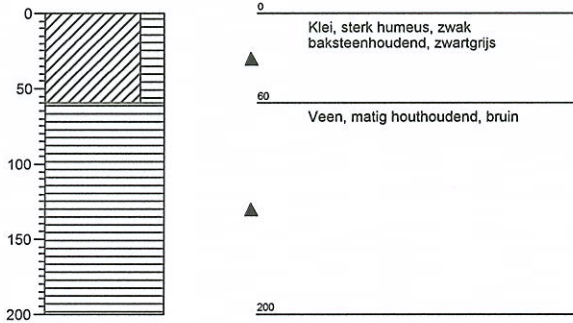
Boring: 017

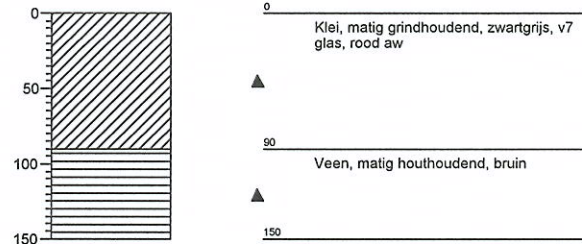
Boring: 018

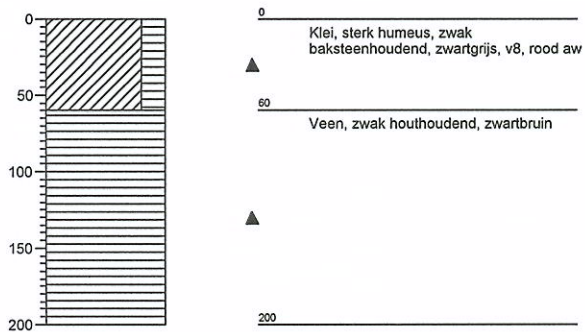
Boring: 019

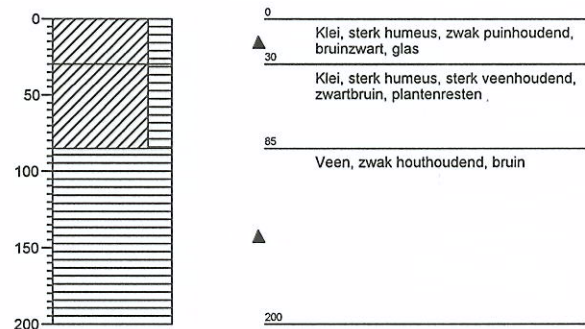
Boring: 020

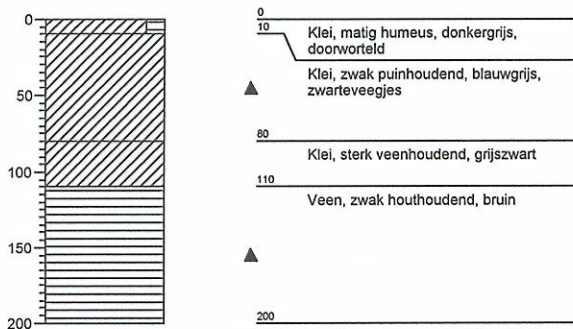
Boring: 021

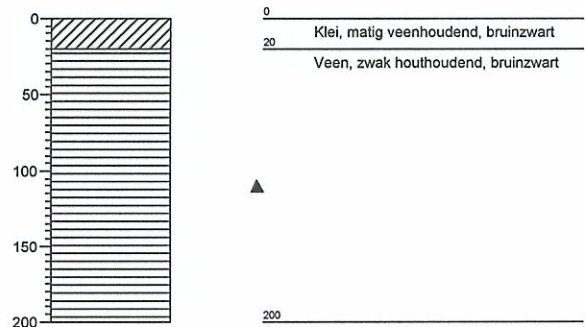
Boring: 022

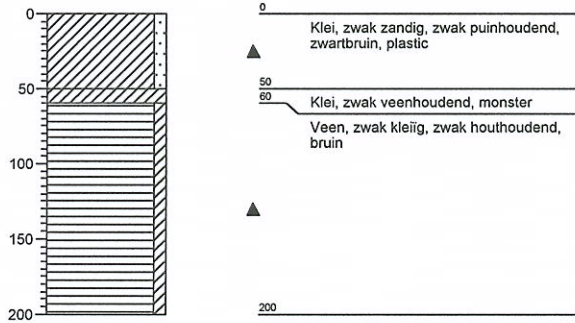
Boring: 023

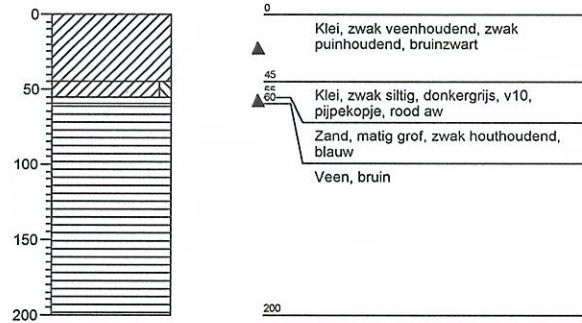
Boring: 024

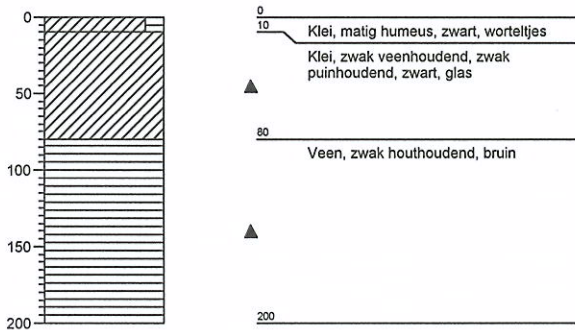
Boring: 025

Boring: 026

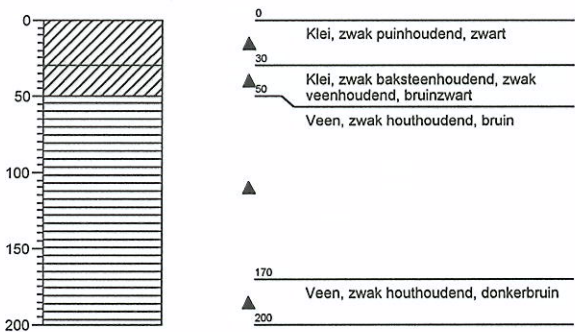
Boring: 027

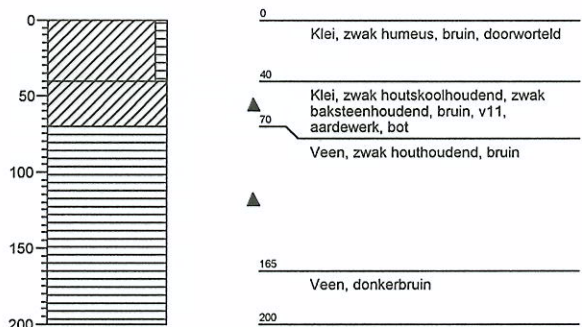
Boring: 028

Boring: 029

Boring: 030

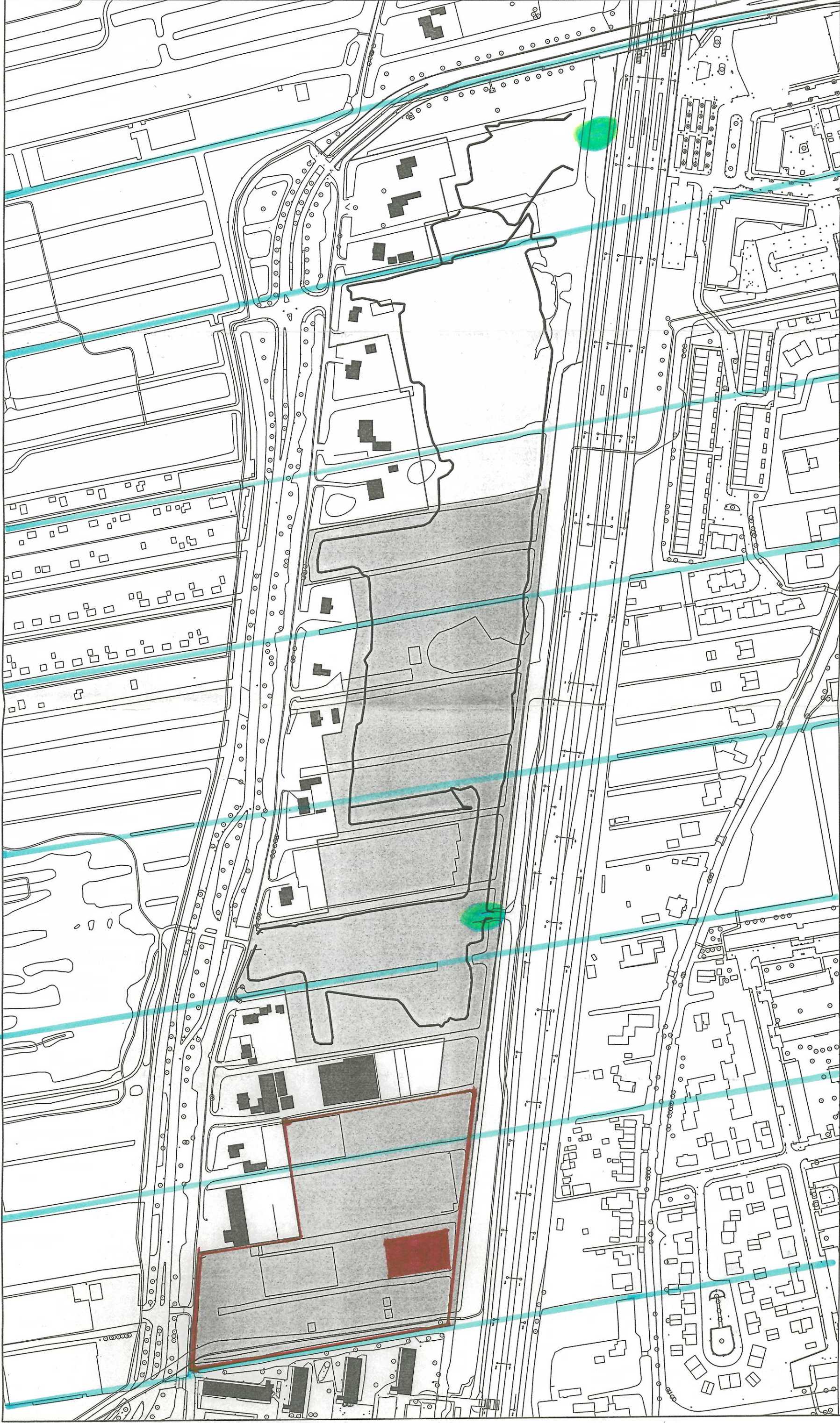

BIJLAGE 4

Vondstenlijst

BIJLAGE 5

Reconstructie verkavelingspatroon

GOVERWELLE VLEKD

Reconstructie oudste verkaveling

Ontwikkeld door Bosman

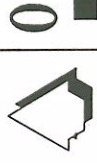
Vondstconcentratie project 9204, vermoedelijk huisplaats

Gedempte veenplas

Plangebied

Ingemeten bovenkant talud zandophoging

Onderzoeklocatie verkennend booronderzoek

0

250m

BIJLAGE 6

Overzicht van geologische en archeologische perioden

Kal. jaren n.Chr / v. Chr	14C jaren BP (voor heden)	Archeologisch- historische tijdsindeling		Geologische tijdsindeling		
1950	0	Middel- eeuwen	Moderne Tijd	Laat	Laat	
1500	500		Late Middeleeuwen		Subatlantisch	Midden
1000	1000		Karolingische Tijd			
500	1500		Merovingische Tijd			
0	2000		Romeinse Tijd			
500	2500		IJzertijd		Vroeg	
1000	3000	Brons- tijd	Late Bronstijd	Holoceen	Laat	
1500	3500		Midden-Bronstijd			Midden
2000	4000		Vroege Bronstijd			
2500	4500	Laat-Neolithicum	Subboreaal		Laat	
3000	5000	Midden-Neolithicum			Midden	
3500	5500	Vroeg-Neolithicum	Atlanticum		Vroeg	
4000	6000	Mesolithicum			Laat	
4500	6500				Midden	
5000	7000	Steentijd	Laat-Paleolithicum		Boreaal	Vroeg
6000	7500					Preboreaal
7000	8000		Laat-Weichselien	Vroeg		
8000	8500					
8500	9000					
9000	9500					
9500	10000					
10000	10500					
10500	11000					
11000	11500					
11500	12000					

Bron: De ontstaansgeschiedenis van het Zeeuwse kustlandschap,
Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, cd-rom 1997

BIJLAGE 7

Betrouwbaarheid van archeologisch booronderzoek

Het onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en richtlijnen, zoals vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie van het College voor de Archeologische Kwaliteit (2001).

Bij ieder bodemonderzoek wordt gestreefd naar een optimale representativiteit. Het onderzoek is echter gebaseerd op het verrichten van een beperkt aantal boringen tot een beperkte diepte. Daardoor blijft het mogelijk dat lokaal archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn, die tijdens het onderzoek niet naar voren zijn gekomen. Bovendien laten bepaalde archeologische resten, zoals grafvelden, zich lastig ontdekken met behulp van grondboringen.

ArcheoMedia BV acht zich niet aansprakelijk voor de eventueel uit de bovengenoemde afwijkingen voortvloeiende schade of gevolgen.